

С. К. Фомін

Багатоборство

БАГАТОБОРСТВО - спортивні змагання з кількох видів фізичних вправ чи видів спорту, обов'язкових для виконання учасниками змагань. Б. практикується у профес. спорті та серед аматорів фізичної культури. За кількістю фіз. вправ, що застосовуються у змаганнях з Б., розрізняють двоборство, триборство, п'ятиборство, десятиборство тощо. Б. поділяють (залежно від змісту) на 2 групи: Б., що складаються з однорід. фіз. вправ, подібних між собою формою виконання (ковзаняр., гімнаст., гірськолижні тощо), та Б., що складаються з різнохарактер. фіз. вправ чи вправ із різних видів спорту (легкоатлетичні, лижне двоборство, сучасне п'ятиборство тощо). Розрізняють особисте й командне Б., змагання з яких проводяться серед спортсменів і команд-учасниць (з окремих видів спорту чи вправ та з комплексу, що складається з кількох різних видів спорту або фіз. вправ - рухових дій). Результативність у Б. визначається за сумою балів, набраних спортсменами, командами-учасницями в кожному виді вправ програми змагань, та за сумою часу, витраченого на їх виконання. Оцінка виступу спортсменів у всіх видах спорт. Б. визначається за спец. таблицями, затвердж. у конкрет. видах спорту. Переможцем змагань є спортсмен, який набрав найбільшу кількість очок (окрім двоборства та триборства гірського). Серед аматорів фізичної культури змагання з Б. проводяться в межах регіон., міських, обл., нац. першостей, у спорт. клубах, колективах фізичної культури, вироб. і с.-г. підприємств, у програму яких входять переважно вправи силового та швидко-силового характеру (вправи зі штангою, гантелями, гирями; метання важких предметів тощо), біг і вправи на спритність, рівновагу. Змагання зі спорт. Б. проводяться в багатьох країнах світу за програмою Олімпійських ігор (нац. першості, Кубки й чемпіонати континентів і світу, Всесвітні літні та зимові універсиади, континент. та регіон. спартакіади тощо) та на Олімпійських іграх, де змагаються як за особисті, так і за командні першості. Види спорт. Б.:

Двоборство гірське (альпійське) - слалом і швидкіс. спуск. Культивується на всіх континентах; змагання проводяться серед чоловіків, жінок та юніорів протягом 2-х днів у довіл. послідовності видів. Результати слалому і швидкіс. спуску оцінюються за таблицями, найкращий час приймається за 0. Заг. першість в альпій. двоборстві визначає найменша сума очок. У програмі зимових Олімпійських ігор від 1948 першими чемпіонами стали А. Орейс (Франція) у чоловіків та Т. Байзер (Австрія) у жінок.

Триборство гірське - слалом, слалом-гігант, швидкіс. спуск. Змагання проводяться протягом 3-4-х днів за тими ж правилами, що й гір. двоборство.

До спорт. Б. належать також

лижні перегони , що передбачають комбінов. естафети серед чоловіків (4 × 10 км) і жінок (4 × 5 км). Учасники змагань долають перші 2 етапи класич. стилем, наступні - ковзаняр. ходами на лижах. Для лижників-гонщиків влаштовують масові старты на трасах 30 км (чоловіки) та 15 км (жінки), які долають стилями, запропонованими організаторами змагань. Від 2002 на міжнародних змаганнях проводяться комбінов. перегони-переслідування (пурсит): для чоловіків - 10 + 10 км, для жінок - 5 + 5 км. У цьому ж році з'явився новий вид перегонів на лижах - дуатлон: для чоловіків на трасах 10 + 10 км, для жінок - 5 + 10 км.

Двоборство лижне - перегони на лижах і стрибки на лижах із трампліна. Змагання розраховані на 2 дні: 1-й день - стрибки з трампліна 90 м, 2-й - перегони на лижах 15 км (1924- 52 - стрибки з трампліна 60 м і перегони 18 км, 1952-88 - 70 м і 15 км відповідно). У програмі зимових Олімпійських ігор від 1924; першим чемпіоном став Т. Хауг (Норвегія). Від 1988 проводиться також і командна першість з лижного двоборства - стрибки з трампліна 90 м і естафета 3 × 10 км, першими чемпіонами стали спортсмени команди ФРН (Г.-П. Поль, Г. Шварц, Т. Мюллер). Змагання проводяться також і серед юніорів: для юнаків старшого віку стрибки відбуваються з трампліна до 60 м, для юнаків молодшого віку - 50 м і для хлопчиків - 30 м, довжина лижної траси відповідно 10, 5 і 3 км.

Чотириборство ковзанярське - швидкіс. біг на ковзанах для чоловіків - 500, 1500, 3000, 10 000 м, а також мале Б.: 500, 1500, 3000, 5000 м; для жінок - 500, 1000, 1500, 3000 м. Змагання тривають протягом 2-х днів. Найменша сума очок визначає переможця.

Триборство легкоатлетичне - біг, штовхання ядра, стрибки у висоту з розбігу. Біг для чоловіків і жінок - на 100 м, для юніорів - на 60 м. Змагання проводяться протягом одного дня у зазначеній послідовності.

П'ятиборство легкоатлетичне - серед чоловіків: стрибки у довжину з місця, метання диска (грец. стиль), біг на 192 м, метання списа, греко-римська боротьба; серед жінок: біг на 80 м з бар'єрами, штовхання ядра, стрибки у висоту й довжину з розбігу, біг на 200 м. Уперше змагання з п'ятиборства проведено 1906 на Іграх позачерг. Олімпіади в Афінах. Серед чоловіків чемпіоном став Я. Мелландер (Швеція). Від 1920 на Олімпійських іграх програма для чоловіків передбачає стрибки у довжину, метання списа і диска, біг на 200 та 1500 м; першим чемпіоном став Е. Рейно (Фінляндія). Змагання серед жінок на Олімпійських іграх проводяться від 1964, першою чемпіонкою стала І. Пресс (СРСР).

Змагання з п'ятиборства серед чоловіків та юнаків проводяться протягом одного дня у такій послідовності: стрибки у довжину з розбігу, метання списа, біг на 200 м, метання диска, біг на 1500 м; серед жінок та дівчат - протягом 2-х днів: 1-й день - біг на 80 м з бар'єрами, штовхання ядра, стрибки у висоту з розбігу, 2-й - стрибки у довжину з розбігу, біг на 200 м.

Шестиборство легкоатлетичне - біг на 100 м, стрибки у довжину й висоту з розбігу, біг на 800 м, метання диска, штовхання ядра. Змагання проводяться серед юнаків молодшого віку протягом 2-х днів: 1-й день - біг на 100 м, штовхання ядра, стрибки у висоту, 2-й - стрибки у довжину, метання диска, біг на 800 м.

Семиборство легкоатлетичне - біг на 80 м з бар'єрами, стрибки у висоту, біг на 200 м, стрибки у довжину з розбігу, метання списа, біг на 800 м. Змагання проводяться серед жінок, у програмі Олімпійських ігор від 1984 першою чемпіонкою стала Г. Нанн (Австралія). В Україні змагання з семиборства почали проводити від 70-х рр. 20 ст.

Десятиборство легкоатлетичне - біг на 100 ярдів, штовхання ядра, стрибки у висоту, ходьба на 800 ярдів, метання молота, стрибки з жердиною, біг на 120 ярдів з бар'єрами, метання ваги 56 фунтів, стрибки у довжину з розбігу, біг на 1-у милю. Вперше проведено 1904 на Іграх 3-ї Олімпіади у м. Сент-Луїс (США), першим чемпіоном став Т. Кайлі (Ірландія). У змаганнях беруть участь чоловіки та юнаки старшого віку. Сучасне десятиборство охоплює біг на 100, 400, 1500 м, на 110 м з бар'єрами, стрибки у довжину та висоту, стрибки з жердиною, штовхання ядра, метання диска, списа. За цією програмою змагання уперше відбулися 1912 на Іграх 5-ї Олімпіади у Стокгольмі (Швеція), де переміг

Дж. Торк (США). Змагання з десятиборства проводяться протягом 2-х днів: 1-й день - біг на 100 м, стрибки у довжину з розбігу, штовхання ядра, стрибки у висоту з розбігу, біг на 400 м, 2-й - біг на 110 м з бар'єрами, метання диска, стрибки з жердиною, метання списа, біг на 1500 м.

Командний біг - вид легкоатлет. спорт. Б. Уперше проведено на Іграх 2-ї Олімпіади (Париж, 1900); переможцем у команд. бігу на 5000 м стала команда Великої Британії.

Культивується спорт. Б. у плаванні -

комплексне плавання (на дистанціях 200 і 400 м, відповідно по 50 чи 100 м батерфляєм, на спині, брасом і вільним стилем) і

комбіновані естафети 4 × 100 м (на спині, брасом, батерфляєм і вільним стилем). Змагання проводяться для чоловіків і жінок. Комплексне плавання на дистанції 400 м у програмі Олімпійських ігор від 1964, першими олімп. чемпіонами стали спортсмени США: у чоловіків Р. Рот, у жінок Д. де Варона. Комбіновані естафети 4 × 100 м уперше проведено для чоловіків на Іграх 17-ї Олімпіади (Рим, 1960), а для жінок - на Іграх 18-ї Олімпіади (Токіо, 1964); першими олімп. чемпіонами були спортсмени команди США. На 17-й Олімпіаді у складі команди СРСР, яка посіла 5-е м., в естафеті виступав укр. спортсмен Л. Барблер, а на 18-й Олімпіаді бронз. медаль отримала укр. спортсменка [Т. Дев'ятова](#). На Іграх 19-ї Олімпіади (Мехіко, 1968) бронз. медалі в естафеті також отримали укр. плавці [Ю. Громак](#) та В. Немшилов. На Іграх 22-ї (Москва, 1980) та 25-ї (Барселона, 1992) Олімпіад срібні медалі, відповідно, отримали [С. Красюк](#) та П. Хникін. На Олімпіаді в Барселоні українки [О. Кравченко](#) та О. Шубіна здобули бронз. медалі.

Двоборство класичне у важкій атлетиці - ривок і поштовх штанги двома руками. Змагання на Олімпійських іграх проводяться від 1976 серед чоловіків і від 1998 серед жінок. Особиста першість розігрується від 1998: серед чоловіків у 8-ми вагових категоріях (до 56, 62, 69, 77, 85, 94, 105 і понад 105 кг), серед жінок у 7-ми вагових категоріях (до 48, 53, 58, 63, 69, 75 і понад 75 кг). В Україні змагання з двоборства проводяться від 60-х рр. 20 ст.

Триборство класичне у важкій атлетиці - вижимання, ривок, поштовх штанги двома руками. У програмі Олімпійських ігор у 1972-76. Оцінка особистої і команд. першості виводиться за кількістю набраних очок і сумою кілограмів, піднятих учасниками змагань.

П'ятиборство класичне у важкій атлетиці - вижимання, ривок, поштовх штанги двома руками та ривок і поштовх однією рукою. В Україні п'ятиборство культивується від 20-х рр. 20 ст. Змагання проводяться у колективах фізичної культури, спортклубах спорт. товариств і відомств, на першість міського, обл. і нац. масштабів. Здобутки спортсменів оцінюються, як і в триборстві класичному.

Тріатлон - стрибки у довжину з розбігу, штовхання ядра, біг на 100 ярдів. У програмі Олімпійських ігор від 1904 першим олімп. чемпіоном став М. Еммеріч (США). Тріатлон культивується в країнах Європи, Азії й Америки.

Сучасне триборство - стрільба (з пістолета чи малокалібер. гвинтівки), плавання (300 м вільним стилем), біг (легкоатлет. крос по пересіченій місцевості на дистанцію 4000 м). В Україні триборство культивується від 1955.

Триборство кінне - змагання з манежної їзди, польові випробування і подолання перешкод на коні. Змагання проходять протягом 3-х днів у вказаній послідовності по одному виду щодня. Проводяться першості Європи, нац. першості та великі міжнар. турніри. У програмі Олімпійських ігор від 1912, першими олімп. чемпіонами стали в особистій першості - А. Нордландер (Швеція), в команд. заліку - спортсмени команди Швеції (А. Нордландер, Н. Адлеркройц, Е. Каспарссон). У сучас. програмі Олімпійських ігор розігруються особисті та командні першості серед чоловіків і жінок. У змаганнях з манежної їзди вершникові й коню необхідно виконати різні вправи (елементи), оцінювані суддями за 10-бальною шкалою. Командну першість визначають за сумою балів 3-х найкращих учасників команди з чотирьох, особиста - за сумою позитив. балів 3-х змагань. У подоланні перешкод кожен учасник повинен подолати маршрут, який має 12-15 перешкод заввишки до 160 см, розташ. на конкурному полі. Результат оцінюється у штраф. очках, які нараховують за руйнування перешкод, непокору коня, падіння, перевищення часу проходження маршруту. Польові випробування передбачають проходження відрізків А і С - дороги й стежки, В - стипль-чезу, Д - кросу. У зимовий період у закритих манежах проводять змагання з

кінного двоборства (манежна їзда та подолання перешкод). Умови й оцінки змагань такі ж, як і в триборстві.

Сучасне п'ятиборство - верхова їзда з подоланням штуч. перешкод, фехтування, стрільба з пневмат. пістолета (20 пострілів), плавання (200 м

вільним стилем) і легкоатлет. крос по пересіченій місцевості 3000 м. У програмі Олімпійських ігор від 1912 під назвою «офіцерське п'ятиборство». Змагання проводилися протягом 5-ти днів за такою програмою: 1-й день - кінний крос на дистанції 2500- 5000 м зі штуч. перешкодами з розрахунку 5-6 перешкод на 1 км; 2-й день - фехтування на електрошпагах; 3-й день - стрільба з пістолета на відстані 25 м по обертовій мішені з багатозаряд. пістолета й револьвера (4 серії по 5 пострілів); 4-й день - плавання вільним стилем на 200 м; 5-й день - легкоатлет. крос по пересіченій місцевості 3000 м. Першим олімп. чемпіоном став Г. Ліллієхойок (Швеція). Сучасна олімп. програма дещо змінилася: дистанція у верховій їзді з подоланням перешкод («Конкур») зменшилася до 600 м, спортсмен повинен виступати на незнайомому коні, якого визначають жеребкуванням, приціл. стрільбу виконують із пневмат. пістолета по нерухомій круглій мішені на відстані 10 м. Змагання проводяться протягом одного дня, послідовність видів довільна, проте мають закінчуватися бігом чи верховою їздою. Найкращі результати й рекорди в сучас. п'ятиборстві не реєструються.

Б. зі стрільби кульової - стрільба з нарізної зброї (гвинтівки чи пістолета) по нерухомих чи рухомих мішенях. Стрільба з малокалібер. гвинтівки (відстань 50 м) виконується з 3-х положень - «лежачи», «з коліна» та «стоячи»; чоловіки - 120 пострілів (3 × 40), жінки - 60 пострілів (3 × 20). Стрільба із пневмат. гвинтівки виконується по рухомих мішенях (відстань 10 м): 30 пострілів по цілях, що повільно рухаються (5 сек на постріл), та 30 - що швидко рухаються (2,5 сек на постріл). Стрільба з малокалібер. пістолета (чоловіки - відстань 50 м, жінки - 25 м): 30 пострілів по нерухомих цілях і 30 - по цілях, що з'являються на 3 сек; швидкісна стрільба з пістолета (чоловіки, відстань 25 м) - 60 пострілів серіями по 5 пострілів у різних часових режимах (8, 6 або 4 сек). Особиста й командна першості зі стрільби кульової вперше відбулися на Іграх 2-ї Олімпіади (Париж, 1900) серед чоловіків, де переможцями стали спортсмени зі Швейцарії. Жінки вперше взяли участь у змаганнях на Іграх 23-ї Олімпіади (Лос-Анджелес, 1984), де перемогла спортсменка з Китаю Ву Ксяоксянг.

Одним із видів спорт. Б. є також

стрільба з лука . Змагання проводяться серед чоловіків та жінок (1904, 1908 і від 1972 - особисті). Від 1988 на Олімпійських іграх проводиться командна першість зі стрільби з лука: після кваліфікац. кола (144 постріли, по 36 на кожній дистанції: у чоловіків - 90, 70, 50, 30 м, у жінок

- 70, 60, 50, 30 м) визначаються дуельні пари між 32 спортсменами й 16 командами по 3 особи в кожній. В особистих змаганнях випускається 12 стріл на дистанції 70 м, у командному - 9. За особистими результатами формують дуельні пари: спортсмени з найбільшою сумою очок потрапляють у пару з учасником із найменшою сумою, 2-й результат - із учасником з передостаннім результатом і т. д. За таким самим принципом формують пари і в команд. змаганнях. В Україні цей вид спорту культивується від серед. 20 ст.

Серед спорт. Б. розповсюджені також змагання з гімнастичних Б. Переможців визначають за найбільшою сумою балів, набраних за виконання вправ програми змагань.

Гімнастичне дванадцятиборство - вправи на брусах, кільцях, поперечині, коні, вільні вправи, опор. стрибок, лазіння по канату, стрибки у довжину та з жердиною, комбінов. стрибки у висоту і довжину, підняття каменя вагою 50 кг. Особиста першість із цього виду Б. проводилася на Іграх 2-ї Олімпіади (Париж, 1900), де чемпіоном став Г. Сандра (Франція). Командна першість із гімнастич.

шестиборства (поперечина, бруси, опор. стрибок, стрибок через коня впоперек, штовхання ядра, біг на 100 ярдів) відбулася на Іграх 3-ї Олімпіади (Сент-Луїс, 1904), де переможцями стали спортсмени команди з Філадельфії (США). В особистій першості з гімнастич.

триборства (біг на 100 ярдів, стрибки у довжину, штовхання ядра) на 3-й Олімпіаді (1904) перемогу здобув М. Еммерич (США). На Іграх позачерг. Олімпіади (Афіни, 1906) в особистій першості з гімнастич.

п'ятиборства (поперечина, бруси, опор. стрибок, кільця, комбінов. стрибок через коня уздовж і впоперек) та

шестиборства (поперечина, бруси, опор. стрибок, вправи на коні з ручками, кільця, комбінов. стрибок через коня) переміг П. Пессе (Франція). На Іграх 4-ї Олімпіади (Лондон, 1908) в особистій першості з гімнастич. Б. (поперечина, бруси, кінь, кільця, лазіння по канату) переміг А. Бралья (Італія). Від 1928 у змаганнях з гімнастич. Б. на Олімпійських іграх беруть участь жінки (вправи на поперечині, брусах, опор. стрибок, кінь, кільця, а також стрибки у довжину, біг, штовхання ядра), де у команд. першості першими чемпіонками стали спортсменки команди Нідерландів. У сучас. програмі Олімпійських ігор особиста й командна першості, першості в окремих видах гімнастич. Б. серед чоловіків проводяться в шести видах (вільні вправи, кінь, кільця, стрибок, бруси,

поперечина), серед жінок – у чотирьох (опор. стрибок, бруси різної висоти, гімнастична колода, вільні вправи). На Іграх 15-ї Олімпіади (Гельсінкі, 1952) в особистій першості серед жінок золоту медаль здобула М. Горохівська (Україна), а серед чоловіків – В. Чукарін (Україна), у команд. першості серед жінок перемогу одержали спортсменки команди СРСР – М. Горохівська та [Н. Бочарова](#) (Україна), Г. Минайчева, Г. Урбанович, П. Данилова, К. Калинчук (усі – Росія), Г. Шамрай (Узбекистан), М. Джугелі (Грузія). У 90-х рр. 20 ст. широкого розвитку набули багатоборні змагання з худож. гімнастики: особиста першість у Б. (4 вправи з предметами – м'ячем, булавою, скакалкою, стрічкою, обручем) та командна першість у групових вправах (5 спортсменок команди виконують 2 вправи з предметами). 1984 включено в програму Олімпійських ігор особисту першість з худож. гімнастики, першою олімп. чемпіонкою стала Л. Фанг' (Канада). На Олімпійських іграх у Сеулі (1988) укр. гімнастка О. Тимошенко в особистій першості з Б. виборола бронз. медаль, а 1992 на Іграх 25-ї Олімпіади у Барселоні – золоту медаль. На Іграх 26-ї Олімпіади (Атланта, 1996) знач. успіхів в Б. з худож. гімнастики досягли К. Серебрянська (золота медаль) та [О. Вітриченко](#) (бронз. медаль). Командну першість з худож. гімнастики вперше проведено 1992 на Іграх 25-ї Олімпіади, де переможцями стали спортсменки команди Іспанії.

Бібліографічний опис:

Багатоборство / С. К. Фомін // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-38703>. - Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).